

Nodokļu piemērošana darījumiem ar KRIPTOVALŪTU

Nodokļu piemērošana kriptovalūtu darījumiem ir jauna. Tās prakse vēl arvien mainās, parādās dažādas interpretācijas. Tomēr – kādi ir galvenie nodokļu piemērošanas pamatprincipi kriptovalūtu darījumiem?

Direktīvā 2018/843¹ ieviests pirmais Eiropas Savienības līmeņa virtuālo valūtu regulējums un noteikta virtuālo valūtu definīcija, skaidrots Valsts ieņēmumu dienesta (VID) izstrādātajās vadlīnijās „Nodokļu un grāmatvedības normatīvā regulējuma piemērošana darījumiem ar virtuālo valūtu”. Proti, virtuālās valūtas ir vērtības digitāls atspoguļojums, ko neizsniedz vai negarantē centrālā banka vai valsts iestāde, kas nav obligāti piesaistītas likumīgi izveidotai valūtai un kurām nav valūtas vai naudas juridiskā statusa, bet ko fiziskas vai juridiskas personas pieņem kā maiņas līdzekli un ko var pārskaitīt, glabāt un tirgot elektroniskā veidā.

Svarīgi, ka tā nav nauda, tas nav likumīgs maksāšanas līdzeklis. **Kriptovalūta nav**

banknote, monēta vai elektroniskā nauda. Kriptovalūta nav arī finanšu instruments. Virtuālā valūta tiek dēvēta arī par kriptovalūtu. Turklāt pasaulē ir vairāk nekā 6000 to veidu. Populārākās ir bitcoini (*Bitcoin*), ēteri (*Ethereum*), dogekoini (*Dogecoin*) u.c.

Nosaka kā ienākumu no kapitāla pieauguma

Zvērinātu advokātu biroja *Sorainen* nodokļu menedžere **AINA OKSEŅUKA** vebinārā „Nodokļi un kriptovalūta Latvijā” skaidroja, kā Latvijā kriptovalūta tiek aplikta ar nodokli, ja darījumus veic fiziska persona.

Latvijā kopš 2019. gada darījumi ar kriptovalūtām no iedzīvotāju ienākuma nodokļa

(IIN) viedokļa tiek kvalificēti kā darījumi ar kapitāla aktīviem, un ienākums tiek noteikts kā ienākums no kapitāla pieauguma (likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.⁹ pants). Likums vieš skaidrību, kā ar nodokļiem var aplikot ienākumu no kriptovalūtas darījumiem.

Jāpiebilst, ka šajā gadījumā netiek runāts par jauniem nodokļiem – kriptovalūtai piemēro jau esošos nodokļus. Fiziskai personai nodokļu nomaksas ziņā tiek piemērots likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”.

IIN piemērošanai virtuālo valūtu uzskata par kapitāla aktīvu. Citi kapitāla aktīvi ir akcijas, obligācijas, nekustamais īpašums, finanšu instrumenti. Nodokļu piemērošanas kārtība lielākoties ir ļoti līdzīga kā citiem kapitāla aktīviem.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES.

Nodokļu piemērošanas režīmi

Viens no iespējamiem nodokļu piemērošanas režīmu variantiem ir **IENĀKUMS NO KAPITĀLA PIEAUGUMA** – tas ir gadījumiem, kad tiek pārdota virtuālā valūta, kas iegūta, nesniedzot ar to saistītus pakalpojumus.

Otrs variants ir **IENĀKUMS NO SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS**. Tas ir tādā gadījumā, ja virtuālo valūtu pārdod saimnieciskās darbības ietvaros, ja to generē vai saņem kā atlīdzību.

Kā alternatīvs nodokļu maksāšanas režīms šādā gadījumā ir iespējams arī mikrouzņēmumu nodoklis (MUN).

Kas ir kapitāla pieaugums?

Pirmajā variantā kapitāla pieauguma aplikšana ar nodokļiem aptvers lielāko daļu situāciju, kad personas pērk vai pārdod kriptovalūtas.

Kapitāla pieaugums ir ienākums, kas rodas, nesniedzot ar to saistītus pakalpojumus citiem, to var saukt par pasīva ienākumiem. Kapitāla pieaugums ir ienākums jeb peļņa no kriptovalūtas pārdošanas. Ja rodas peļņa, tad tā ir aplikama ar 20% IIN. Sociālās iemaksas nav jāpiemēro.

Virtuālās valūtas pārdošana (atsavināšana) ir maiņas darījums, kā rezultātā tiek iegūta oficiāla valūta, lieta (samaksa naturālā izteiksmē) vai citi pakalpojumi.

Vēl var būt situācija, kad persona nopērk virtuālo valūtu, bet nekādus darījumus neveic. Ar gadiem virtuālās valūtas vērtība pieaug. Bet, kamēr ar šo virtuālo valūtu nenotiek nekādi darījumi, nerodas kapitāla pieaugums.

Kā aprēķina kapitāla pieaugumu

Kriptovalūtas pārdošana jeb atsavināšana ir maiņas darījums, kā rezultātā tiek iegūta oficiāla valūta, lieta vai citi pakalpojumi. Ar kriptovalūtas pārdošanu ir

saprotams arī tāds darījums, kad ir saņemtas lietas vai pakalpojumi, t.i., ja izmanto kriptovalūtu preču pirkšanai, tas būs brīdis, kas radīs nodokļu maksāšanas pienākumu.

Kapitāla pieaugumu aprēķina, no kapitāla aktīva pārdošanas cenas atņemot sākotnējo iegādes vērtību. Par iegādes vērtību ir jābūt attaisnojošiem dokumentiem, lai pierādītu, par cik tika iegādāta virtuālā valūta.

Par virtuālās valūtas pārdošanas/iegādes cenu uzskata naudas vai naturālā izteiksmē saņemto samaksu.

Ja nav iespējams noteikt kapitāla aktīva sākotnējo iegādes vērtību jeb nav nekādu dokumentu, tad par tā iegādes vērtību uzskata nulli.

PIEMĒRS

Nopirka *Bitcoin* 2015. gada 15. decembrī par 1260 ASV dolāriem (konvertēti no dolāriem uz eiro pēc noteiktā konvertācijas kursa iegādes datumā – 828,95 eiro).

Pārdeva par 1260 eiro 20XX. gada 2. maijā. Ar nodokli aplikamais ienākums ir 431,05 eiro (1260 – 828,95 = 431,05 eiro). Šī ir peļņa, no kuras tika rēķināts 20% IIN.

Taču ir iespējams kriptovalūtu nopirkt dažādos laikos un par atšķirīgu samaksu. Tādos gadījumos iegādes vērtības aprēķinā var izmantot FIFO metodi (akronīms no *first in, first out* — pirmais iekšā, pirmais ārā) vai vidējās svērtās cenas metodi. Ja izvēlēta viena no metodēm, tā ir jāizmanto vismaz 10 gadus, nevar to mainīt atkarībā no situācijas.

Iegādes vērtībā var iekļaut izdevumus (komisijas, valsts nodevas u.c.), kas saistīti ar kriptovalūtas iegūšanu. Ienākumi un izdevumi ārvalstu valūtā jāpārreķina eiro saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas kursu, kas bija spēkā ienākuma gūšanas vai darījuma dienas sākumā.

Īpašie gadījumi

Var būt gadījumi, kad kriptovalūta saņemta kā dāvinājums. Ja virtuālā valūta iegūta uz dāvinājuma līguma pamata, par tās iegādes vērtību uzskata attiecīgi dāvinājuma līgumā norādītās konkrētās virtuālās valūtas vērtību, kas nav lielāka par virtuālās valūtas atsavināšanas cenu.

Dāvinājumi ir neapliekamais ienākums, ja to saņem no radniekiem līdz trešajai pakāpei. Ja saņem no citām personām, tad neapliekamais ienākums būs tikai līdz 1425 eiro gadā. Pārējā dāvinājuma daļa būs ar nodokli aplikamais ienākums.

Kriptovalūtu var saņemt arī kā mantojumu. Ja virtuālā valūta iegūta mantojuma ceļā, par tās iegādes vērtību uzskata attiecīgi mantojuma masā ietilpstošās norādītās konkrētās virtuālās valūtas vērtību.

Ienākuma gūšanas diena

Par ienākuma gūšanas dienu uzskatāma diena, kad maksātājs saņem naudu vai citas lietas. Virtuālās valūtas maiņas darījuma rezultātā, ja viena virtuālā valūta tiek samainīta pret otru, kad abām ir pieaugusi vērtība no pirmās virtuālās valūtas pirkšanas brīža, nodokļa maksāšanas pienākumu atliek līdz brīdim, kamēr maiņas rezultātā iegūtā virtuālā valūta tiks pārvērsta eiro vai citā valūtā.

PIEMĒRS

Atis 20XX. gada janvārī samainīja par 850 eiro pirktu *Bitcoin* pret *Ethereum*, gūstot vērtības pieaugumu, bet 20XX. gada septembrī pārdeva par 1000 eiro, tā paša mēneša beigās nopērkot vietā atkal kriptovalūtu *Bitcoin* par 1000 eiro. Ar nodokli aplikamais ienākums ir 150 eiro (1000 – 850 = 150 eiro). Līdz nākamā gada 15. janvārim Atis VID iesniedz deklarāciju par ienākumu no kapitāla pieauguma.

AINA OKSEŅUKA
Zvērinātu
advokātu
biroja
Sorainen
nodokļu
menedžere

► Šajā piemērā redzams, ka ir bijis gadījums, kad persona saņēma eiro – pārdeva kriptovalūtu pret eiro. Līdz ar to ir noticis ienākuma gūšanas brīdis un rodas ar nodokli apliekamais ienākums. **Tiklīdz darījumu kēdē kriptovalūta tiek pārdevta un pretī tiek saņemta nauda, tas ir brīdis, kad uzskata, ka ir gūts ienākums.** Tas pats attiecas uz preču pirkšanu kriptovalūtā.

Jāpiebilst, ka šāda pieceja kriptovalūtas maiņas darījumiem ar iespēju atlikt nodokļu maksāšanas brīdi līdz laikam, kad tiek saņemta nauda vai lieta, ir samērā labvēlīga personām, kas daudz tirgojas ar kriptovalūtām.

Deklarēšana

Kā kapitāla pieauguma nodokli deklarēt, un kā samaksāt nodokli? Deklarēšanas kārtība ir tāda pati kā darījumiem ar citiem kapitāla aktīviem.

VID ir jāiesniedz ceturksņa deklarācijas. Tas ir jā dara līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15. datumam (15. aprīlis, 15. jūlijs, 15. oktobris, 15. janvāris), ja kopējie ienākumi no darījumiem ar kapitāla aktīviem ceturksnī pārsniedz 1000 eiro.

Ja kopējie ienākumi no darījumiem ar kapitāla aktīviem ceturksnī nepārsniedz 1000 eiro, tad ir jā aizpilda gada kapitāla pieauguma deklarācija, kura VID ir jā iesniedz līdz taksācijas gadam sekojošā gada 15. janvārim.

Aprēķinātā nodokļa summa jā iemaksā līdz tā mēneša 23. datumam, kurā jā iesniedz deklarācija par ienākumu no kapitāla pieauguma.

Zaudējumi

Zaudējumus, kas radušies no virtuālās valūtas atsavināšanas, var segt ar pozitīvu kapitāla pieaugumu no kriptovalūtu atsavināšanas (gada kapitāla pieauguma ienākuma precizēšanas deklarāciju iesniedz, sākot ar pēctaksācijas gada 1. martu).

PIEMĒRS

Brigita 20XX. gada 5. janvārī pārdeva kriptovalūtu *Cardano* par 1500 eiro, kas bija pirka par 1550 eiro. Zaudējumi 50 eiro.

Līdz ar to deklarāciju VID iesniegt nevajag, kapitāla pieauguma nodoklis arī nav jā maksā. Tā paša gada martā Brigita nopirka kriptovalūtu *Bitcoin* par 800 eiro un pārdeva septembrī par 1810 eiro. Līdz tā paša gada 15. oktobrim Brigita VID iesniedz deklarāciju par ienākumu no kapitāla pieauguma, deklarējot 1010 eiro (1810 – 800 – 1010 eiro), un veic 202 eiro (20% no 1000) nodokļa apmaksu līdz 23. oktobrim.

Sākot ar nākamā gada 1. martu, Brigita var iesniegt gada kapitāla pieauguma ienākuma precizēšanas deklarāciju, lai atgūtu pārmaksāto nodokli par zaudējumiem janvāra darījumā.

Tātad – ja notiek darījums ar zaudējumiem, tad tie netiek aplikti ar IIN. Bet zaudējumus var izmantot, lai atgūtu pārmaksāto nodokli.

Jāņem vērā! Ja tirgojas ar akcijām, obligācijām un citiem finanšu instrumentiem un gūst no tiem peļņu, tad zaudējumi no kriptovalūtas tirdzniecības nevar tikt izmantoti, lai atgūtu nodokli no peļņas, kas iegūti no tradicionālajiem finanšu aktīviem.

Kriptovalūtas ģenerēšana

Ja fiziskā persona ģenerē virtuālo valūtu, šāds ienākums tiek klasificēts kā ienākums no saimnieciskās darbības un ir apliekams ar IIN no saimnieciskās darbības.

Saimnieciskās darbības ienākumi tiek pakļauti progresīvajai iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmei, kas atkarīga no apliekamo ienākumu lieluma (kopā ar cita veida ienākumiem, kas nav saistīti ar saimniecisko darbību, piemēram, darba algu, pensiju) – 20%, 23% vai 31% un ir arī jā piemēro sociālās iemaksas pašnodarbinātajiem.

VID norāda, ka par saimnieciskās darbības izmaksām varētu atzīt bankas, interneta domēna komisijas maksas, reģistrēšanas, datorprogrammu uzturēšanas, interneta, reklāmas izmaksas.

Bet izdevumiem ir noteikts ierobežojums – tie var sastādīt līdz 80% no gada ieņēmumiem, izņemot darbaspēka, nekustamā īpašuma nodokļa un pamatlīdzekļu nolietojuma izmaksas. 2020. un 2021. gadā 80% limita piemērošana saistībā ar

Covid-19 nebija spēkā.

Saimnieciskās darbības veicēji maksā IIN, aizpildot gada ienākumu deklarāciju. Bet sociālās iemaksas tiek maksātas katru ceturksni. Minimālais ienākuma nodoklis jebkuram saimnieciskās darbības veicējam ir 50 eiro gadā neatkarīgi no tā, vai tiek vai netiek gūta peļņa.

Alternatīvs ir MUN maksāšanas režīms. Šajā gadījumā nodokļu aprēķinā netiek ņemti vērā izdevumi, bet tikai ieņēmumi. Nodoklis ir 25% ieņēmumiem līdz 25 000 eiro gadā un 40% par pārsnieguma daļu virs 25 000 eiro gadā.

Juridisko personu darījumi

Zvērinātu advokātu biroja *Sorainen* vadošā nodokļu speciāliste **AIJA LASMANE** vebinārā atklāja, ka nodokļu konsultanti arvien vairāk savā praksē saskaras ar kriptovalūtu darījumiem, kurus veic juridiskas personas.

Juridiskas personas kriptovalūtu sākušas izmantot savos norēķinos, ieguldījumu aktīvos, bet visbiežāk ir situācijas, kad fiziskās personas strukturē savu saimniecisko darbību ar kriptovalūtām, izmantojot juridiskās personas, piemēram, sabiedrību ar ierobežotu atbildību.

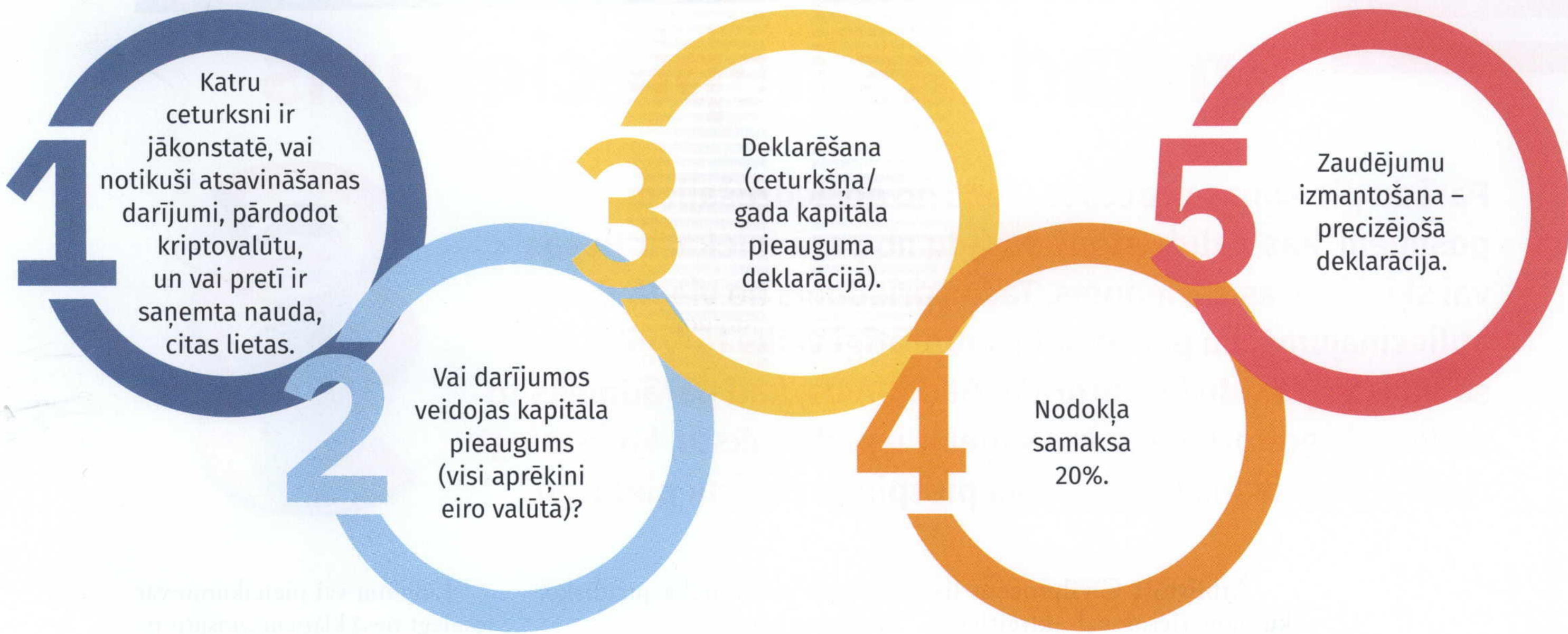
Tas var būt arī izdevīgi nodokļu piemērošanas ziņā, bet ir jā rēķinās ar nedaudz augstākām papildu izmaksām attiecībā uz juridisko personu grāmatvedības kārtošānu, gada pārskatu iesniegšanas pienākumiem. Taču pie lielākiem darījumu apjomiem tas atmaksājas.

AIJA LASMANE

Zvērinātu advokātu biroja *Sorainen* vadošā nodokļu speciāliste

APKOPOJUMS FIZISKAS PERSONAS DARĪJUMIEM AR KRIPTOVALŪTU:
SOLI PA SOLIM

Kriptovalūtu darījumi jāuzrāda uzņēmuma grāmatvedībā kā jebkurš darījums, kas rada pārmaiņas uzņēmuma mantas stāvoklī. Šiem darījumiem ir jābūt izsekojamiem un uzskaitītiem, lai cita grāmatvedībā kompetenta persona var izsekot darījumu gaitai.

Grāmatvedībā kriptovalūta nav uzskatāma par finanšu instrumentu vai finanšu aktīvu, bet ir uzskaitāma apgrozāmo līdzekļu sastāvā kā krājumi. Tā ir pielīdzināma precei, kuru var izmantot kā maiņas līdzekli, ja puses par to vienojas. Tas nozīmē, ka krājumiem ir jābūt uzskaitītiem ne tikai vērtības izteiksmē, bet arī kvantitatīvi.

Visi darījumi grāmatvedībā ir jāuzrāda eiro valūtā. Iegādājoties kriptovalūtu, nav aizliegts norēķināties arī ar skaidru naudu, ievērojot skaidras naudas lietošanas ierobežojumus. Par attaisnojuma dokumentu var izmantot neapliecinātu, kredītiestādes izsniegtu konta izrakstu, kuru aplicinājusi par darījumu atbildīgā persona.

Kriptovalūta un UIN

Ja darījums ar kriptovalūtu tiek veikts caur juridisku personu, tad tā būs uzņēmumu ienā-

kuma nodokļa (UIN) maksātāja. Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums neparedz īpašus noteikumus attiecībā uz kriptovalūtu darījumu aplikšanu ar nodokli.

UIN piemērošana kriptovalūtai pēc būtības ir pielīdzināma nodokļa piemērošanai jebkurai precei. Uzņēmumu ienākuma nodoklis 20% apmērā jāmaksā peļņas sadales brīdī. Turklāt juridiska persona var investēt līdzekļus jaunos kriptovalūtu darījumos. Ja rodas zaudējumi un nav peļņas, ko izmaksāt, tad var nosegt peļņu ar zaudējumiem neierobežotā laika periodā. Tas ir daudz izdevīgāk nekā IIN piemērošanā, kur zaudējumus var izmantot tikai viena gada ietvaros.

Kriptovalūtas un PVN

Ja uzņēmuma grāmatvedībā kriptovalūtas tiek pielīdzinātas precēm, tad var rasties jautājums – kā piemērot pievienotās vērtības nodokli (PVN)?

Pievienotās vērtības nodokļa likumā nav skaidrojuma attiecībā uz PVN piemērošanu kriptovalūtu pirkšanas un pārdošanas darījumiem. Latvija seko Eiropas Savienības (ES) praksei un Eiropas Savienības Tiesas (EST) spriedumiem. Viens no

tiem ir EST 2015. gada 22. oktobra spriedums lietā C-264/14 tiesvedībā „Skatteverket pret David Hedqvist”. Tajā norādīts, ka kriptovalūtas pirkšanas un pārdošanas darījumi nav apliekami ar PVN.

Kriptovalūtu tirdzniecība pati par sevi nerada pienākumu reģistrēties VID PVN maksātāju reģistrā. Tas nozīmē, ka priekšnodoklis, kas ir saistīts ar kriptovalūtu darījumu veikšanu, nav atskaitāms.

PIEMĒRS

Juridiska persona nodarbojas ar kriptovalūtu ražošanas saimniecisko darbību un tās vajadzībām iegādājas datorus, serverus. Tā kā šie pamatlīdzekļi ir nepieciešami ar PVN neapliekamu darījumu nodrošināšanai, tad priekšnodoklis par šādiem izdevumiem nav atskaitāms un nav atgūstams.

Reģistrēta nodokļa maksātāja sniegtajiem starpniecības pakalpojumiem saistībā ar virtuālo valūtu maiņas vai pārdošanas pakalpojumiem Latvijā ir piemērojama PVN standartlikme 21% apmērā vai arī atkarībā no tā, kurā valstī šis pakalpojums tiek sniegts. E J P

Vebināra atziņas apkopojā
INESE HELMANE